YOKSUL İLE ZENGİNİN ENFLASYONU

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Dünya Gazetesi Yazarı

Enflasyonun varlığı da yokluğu da bir dert olarak tanımlanabilir. Bir ülkede enflasyon sorunu çözülmeden diğer ekonomik sorunlar da çözülemez, çözüldü gibi görünen sorunlar sadece ötelenmiş olur. Sorunlar ileriki dönemlerde karşımıza daha büyük sorun olarak gelecektir.

Türkiye'de enflasyonun önemli bir gösterge olmasının nedeni memur maaş zammı, işçi maaş zammı, kira artış oranları ve emekli maaş zammında tamamen TÜFE'nin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Enflasyon bir ekonominin sağlığı için olmazsa olmazdır. Ne çok düşük olmalı ne de çok yüksek olmalıdır. Çünkü büyüme yaşandıkça enflasyon yaşanır. Bir ülkede hiç enflasyon yaşanmaması ya da bu oranların düşük enflasyon olarak nitelendirdiğimiz 0 ile 1 arasında olması ülke büyümesine ilişkin sorunlar olduğunun bir göstergesidir. Ama aynı zamanda %3 ve üzerinde olan enflasyonda gelecek yıllar için ekonomide yaşanacak sıkıntıların baş göstergelerinden biridir.

Hayatımızı doğrudan etkileyen enflasyon aslında yatırımlara yön veren bir unsurdur. Çünkü merkez bankaları açıklanan enflasyon verilerine göre faiz uygular. Ter döküp halen enflasyonun altında gelir elde ediyorsanız bu negatif reel getiri elde ettiğiniz anlamına gelmektedir. Bu ise çabalarınızın nafile olduğunu ve yatırım politika ve stratejilerinizi değiştirmeniz gerektiğini gösterir.

Ekonomi literatürü enflasyonu oranlarına göre ayırmıştır. Sürünen Enflasyon olarak bilinen ve ekonomik olarak ciddi bir problem olduğu düşünülen enflasyon, %0 ile %1 arasındaki enflasyondur. Bunun dışında %1'den %4'e kadar yaşanan enflasyon normal ya da ülkesine göre kabul edilebilir enflasyon cinsidir. %4 -%15 arasında olan enflasyona Yüksek Enflasyon denilmektedir. %15-%50 arası enflasyon çok yüksek enflasyon olarak kabul edilir. Ancak ekonomi literatüründe özellikle yüksek ve hiper enflasyon türleri için belirli net bir tanımlama olmadığı söylenebilir.

Yüksek büyüme dönemlerinde enflasyonun yükselmesi normal olarak kabul edilmektedir. Ya da oransal olarak karşılaştırma yapılarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Enflasyon nedir ve nasıl hesaplanır?

Tüketici fiyat endeksi (TÜFE), hane halklarının tüketimine yönelik mal ve hizmet fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçmektedir. 2003 temel yıllı TÜFE'nin temel amacı; piyasada tüketime konu olan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimi ölçerek enflasyon oranını hesaplamaktır. Bu amaca yönelik olarak hane halklarının, yabancı ziyaretçilerin ve kurumsal nüfusun yurt içinde yaptığı tüm nihai parasal tüketim harcamaları dikkate alınmıştır. Bu kavram, tüketim harcamalarından hane halklarının kendi tüketimlerine yönelik üretimleri ve hane halkları için geçerli izafi kiraları kapsam dışında bırakılmaktadır.

Ağırlıkların tespitinde ve endeks hesaplamasında Amaca Göre Bireysel Tüketim Sınıflaması kullanılmış ve bu harcamalar 12 ana grup 43 alt grup altında toplanmıştır. Endeksteki ürünlerin sayıları yıllara göre değişmekle birlikte 2020 yılında 418 maddeyi kapsamaktadır.

2003=100 temel yıllı TÜFE'de, yurt içinde mal ve hizmet tüketmek amacıyla yapılan, tüm nihai parasal tüketim harcamaları esas alınmakta olup endekste 81 il merkezinin tamamını da içeren toplam 225 ilçeden fiyat derlenmektedir. TÜFE kapsamında ayda 28.019 işyerinden 553.064 fiyat derlenmekte ve 4. 274 kiracı endeks kapsamında takip edilmektedir. İşyeri ve fiyat sayıları mevsimsel yapıya göre yıl içerisinde değişkenlik gösterebilmektedir.

Nüfus kapsamı: Endeksin nüfus kapsamı; nüfusun gelir gruplarına veya coğrafi bölgelere göre herhangi bir ayırım yapılmadan, Türkiye içinde yaşayan toplam nüfus olarak belirlenmektedir.

Coğrafi kapsam: Hane halklarının, yabancı ziyaretçilerin ve kurumsal nüfusun yurtiçinde yaptığı tüm nihai parasal tüketim harcamaları dikkate alınmaktadır.

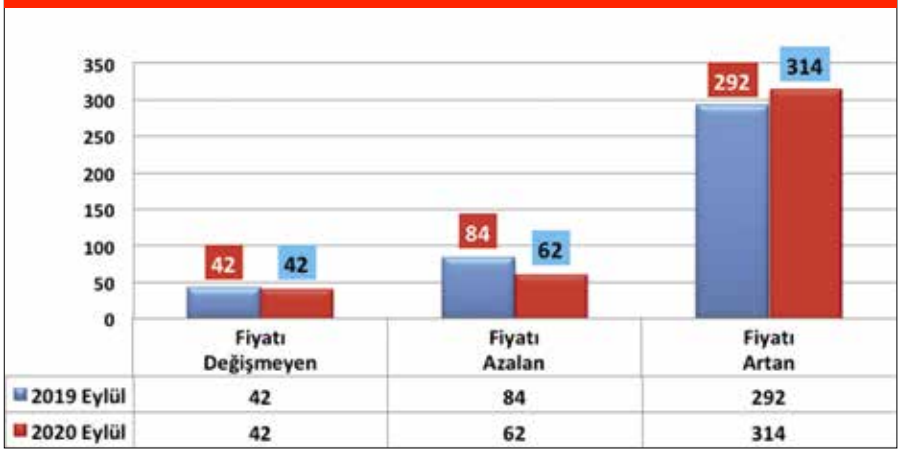
Fiyat kapsamı: Endeksin fiyat kapsamı, satın alış fiyatları olarak tespit edilmektedir. Fiyatlar, vergiler dâhil peşin ödemeler olarak belirlenerek, taksitli satışlar üzerinden fiyatlandırmalar veya anlaşmalı fiyatlar dikkate alınmamaktadır.

Veri derleme sistemi: Taze sebze ve meyveler, futbol maçına giriş ücreti, LPG, tüp gaz ve seçilmiş 16 gıda ürünü haftada bir kez ve diğer ürünler ayda iki kez derlenmektedir. Sigara, mücevher (altın), benzin ve mazot fiyatları ise günlük olarak takip edilmektedir.

Madde sepetlerinin ve ağırlıklarının güncellemesi, her yılın sonunda yapılmakta ve zincirleme Laspeyres formülü ile seri devam ettirilmektedir. Her yıl Aralık ayı iti-

EYLÜL AYINDA ENFLASYON SEPETİNDEKİ ÜRÜNLER

	Fiyatı Değişmeyen	Fiyatı Azalan	Fiyatı Artan
2019 Eylül	42	84	292
2020 Eylül	42	62	314

barıyla yeni maddeler endekse dahil edilmekte ya da önemini kaybeden maddeler endeksten çıkarılmakta ve yeni ağırlıklar endeks hesabında kullanılmaktadır. Cari fiyatların, "yeni fiyat referans dönemi olan bir önceki Aralık ayının fiyatlarına bölünmesiyle, endeks hesaplanmakta ve Aralık ayı endeksi ile çarpılarak zincirleme işlemi yapılmaktadır.

Ortalama tüketicinin tüketim sepeti doğal olarak diğer tüketicilerin sepetlerinden az ya da çok farklıdır. Enflasyon hesabında sepette kullanılan mal ve hizmetlerin kalite farkları dikkate alınmaz. Önemli olan sepetin içindeki mal ve hizmetlerin fiyat artış oranlarıdır. Her malın ya da hizmetin fiyat artışı zaman içinde üretim maliyetlerine ve talep koşullarına bağlı olarak önemli farklılıklar gösterdiğinden, her hane halkının enflasyon oranı da sepetinin bileşimine bağlı olarak farklılaşır.

Enflasyon verilerinin açıklanması sonrasında piyasalarda ve sosyal medyada açıklanan enflasyon verisi ile "hissedilen enflasyon (= hayat pahalılığı)" arasındaki farkın büyüklüğü her enflasyon açıklanmasında gündeme geliyor ve gelmeye de devam edecektir.

Her birimiz bu sepetteki tüm ürünleri, aynı sepet oranları ile tüketmiyoruz. Bu nedenle enflasyon oranının bireylerin tüketim alışkanlık ve tercihlerine yansıması da doğal olarak farklı oluyor.

Cinsiyetimizden dolayı bile "hissedilen enflasyonumuz" farklı olabiliyor (Tıraş bıçağının fiyatının artması kadınları hiç ilgilendirmezken, kadın pedi fiyatlarındaki artışlar da erkekler tarafından hissedilmez. Veya ağda yaptırma fiyatı erkekleri ilgilendirmezken kadınları ilgilendirmektedir).

Bu işin teorik tarafı. Diğer yandan; sepet için seçilen maddeler, bu maddeler için alınan fiyatların menşei, fiyat alınan kaynakların "tercihleri" genel enflasyon sepeti üzerinde etkili olabiliyor.

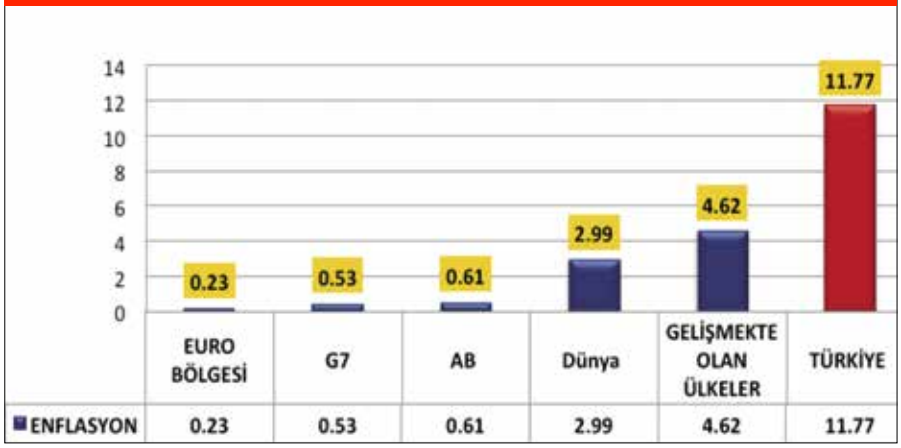
Hesaplanan ile "hissedilen" enflasyon arasındaki farkın açılması veriler konusunda tartışmalara yol açması bir yana, işçi ve işveren arasında her maaş artış döneminde birçok anlaşmazlıklara sebep olmakta bu yüzden davalar açılmakta iş kayıpları yaşanmaktadır. Patronlar, ücretli çalışanlarına resmi enflasyon oranında zam yaptı diyelim. Çalışanların "nominal" gelirleri resmi enflasyon oranında artarken; harcanabilir gelirleri çarşı-pazar enflasyonu ile ücret artışları arasındaki fark kadar azalacak.

Yani çalışanların "reel gelirleri" gerilerken, iyi elemanını kaybetmek istemeyen işverenlerin bazı elemanlarına verecekleri ek zamlar, genel çalışma barışını tehdit edecek. Ya da iyi elemanlarını kaybedecek, bu da verimlilik tarafına yeni bir darbe vurabilecek.

Sonuç olarak enflasyonun hızlı çıkması da hızlı düşmesi de dert! Daha da doğrusu enflasyonun varlığı da yokluğu da bir dert olarak tanımlanabilir. Bir ülkede enflasyon sorunu çözülmeden diğer ekonomik sorunlar da çözülemez; çözüldü gibi görünen sorunlar sadece ötelenmiş olur, sorunlar ileriki dönemlerde karşımıza daha büyük sorun olarak gelecektir.

Maalesef ülkemizde kapsam içindeki 418 ürünün her ay %70'inin fiyatı artmakta olup, ciddi anlamda enflasyon ile mücadele edildiği asla söylenemez. Zaten Merkez Bankası'nın Enflasyon Hedefi ile yaşanan enflasyon arasında her yıl ciddi oranda farklar çıkmaktadır.

ENFLASYON 2020

	EURO BÖLGESİ	G7	AB	Dünya	GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER	TÜRKİYE
ENFLASYON	0.23	0.53	0.61	2.99	4.62	11.77

Kaynak: TÜİK

İLAN